

Пшеничний Т.Ю.

Історична думка про ліквідацію Української греко-католицької церкви в контексті вирішення національного питання в західних областях УРСР

*Пшеничний Тарас Юрійович, кандидат історичних наук,
молодший науковий співробітник історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна*

Анотація. У статті представлено науковий аналіз праць, автори яких вважають національний характер Українського греко-католицизму основною причиною його заборони в Радянському Союзі. Характеризуючи розвиток історичних досліджень з цієї тематики, показано актуальність проблеми, як у середовищі української наукової еміграції, так і серед сучасних вітчизняних та зарубіжних істориків. Крізь призму різних поглядів на проблему, маємо можливість спостерігати певну тенденційність у навмисному нав'язанні спотвореного розуміння поняття „націоналізм” тій церкві, духовенство якої брало безпосередню участь у формуванні вітчизняної національної парадигми. На підставі різного роду досліджень, викликаних розвитком історичної науки у другій половині ХХ ст., пересвідчуємося у тому, що часто проблему ліквідації УГКЦ намагалися розглядати у світлі радянської так-званої церковної реформи. Однак, у статті представлено дещо іншу позицію, автори якої переконані, що саме національна харизма цієї конфесії стала першочерговим звинуваченням влади проти неї.

Ключові слова: УГКЦ, ліквідація УГКЦ, національний чинник, Радянський Союз, історіографія

Вступ. Національний чинник в усіх суспільних процесах ХХ ст. – це питання ідентичності соціуму в тій чи іншій системі координат, яку буде політичний режим. В Радянському Союзі він водночас був інтегрований в державну політику, а паралельно опинився поза рамками закону. Усвідомлення його повноти і значення у середині століття на республіканському рівні викликало серйозну реакцію у середовищі провладної номенклатури. Особливої пікантності він набув в УРСР, де, як вважав видатний український громадський діяч О. Назарук, національний консерватизм будувався на основі християнської моралі.

Актуальність статті полягає у висвітленні бачення істориками національного характеру Української греко-католицької церкви у першій половині 1940-х рр., який, власне, призвів до її юридичної заборони на Львівському соборі 1946 р.

У вітчизняній історичній думці йдеться про те, що наприкінці 1930-х – у 1940-х рр. національне питання в СРСР було тісно пов'язане з функціонуванням національної церкви, яку презентувала УГКЦ. Їй відводять місце генератора національного духу, зокрема в західних областях УРСР на передодні, під час і після Другої світової війни.

В історичній науці дана проблема представлена науковими розвідками Д. Дорошенка, В. Косика, В. Липківського, М. Кушніра. Серед сучасних вітчизняних вчених слід відзначити праці У. Кошетар, Л. Филипович, В. Сергійчука, Я. Калакури.

Постановка завдання. Мета статті полягає у висвітленні становлення і розвитку історичних знань та ставлення дослідників до ролі українського національного чинника в процесі підготовки ліквідації Української греко-католицької церкви у 1946 р.

Результати. Наприкінці 1930-х рр. Українська греко-католицька церква опинилася у вирі серйозних суспільно-політичних змін, які спричинили пожвавлення українського національного руху. Падіння Другої Речі Посполитої, приєднання західноукраїнських земель до складу УРСР не стали на заваді політизації українського суспільства, апогей якої вилився в подіях на Закарпатті у березні 1939 р. з проголошенням повної державної самостійності Карпатської України. Відомий дослідник історії церкви в Україні, греко-католицький священник А. Великий, вважає, що саме духовенство

УГКЦ, сконсолідувавшись з представниками національної еліти, зуміло активізувати питання української державності у 1938 – 1939 рр. [13, с. 149 – 152]. Він вважає, що для церкви це вилилося у поетапну ескалація напруженості між радянським урядом та єпархією УГКЦ, що призвела до фактичного і безповоротного процесу усунення цієї церкви із суспільної арени [13, с. 153].

У 1950-х рр., через активну зацікавленість у вивчені радянського періоду в історії УГКЦ, вчені зупиняються й на причинах її ліквідації на Львівському соборі 1946 р. Так М. Марисюк та М. Брадович схильні вважати, що через ідеологічну конфронтацію з державною владою греко-католицька церква була усунута з суспільної арени. З цього приводу вони зауважують: „Найперше, Церква охороняла саму основу морального ладу і в приватнім, і в громадському житті, тоді як майже всюди поза Церквою заперечують її” [8, с. 18]. Також дослідники вважають, що ліквідацію УГКЦ влада намагалася вирішити питання з таким явищем, як національна церква. Який, на думку Р. Рахманного, міг перетворити Українську греко-католицьку церкву „у скромну, але дуже реальну силу” [14, с. 26].

Переломним періодом у дослідженні історії УГКЦ в радянську добу, стає кінець 1980-х рр. У наукових розвідках І. Музички та І. Оргинського зазначається про посилення репресій проти українського національного руху, організмом якого була й УГКЦ. Зокрема, на думку останнього, звинувачення греко-католицької церкви та її духовенства у причетності до українських націоналістів, це ніщо інше, як „створення в Українській Церкві стану правно-канонічного безладдя з метою легшого здійснення плану ліквідації Української Католицької Церкви” [5, с. 14; 9, с. 14].

У 1990-х у вітчизняній історичній науці закріплюється думка, що проект з організації ліквідації УГКЦ – це реалізація всесоюдної програми по вирішенню національного питання. У контексті цього І. Паславський вважає, що в західних областях УРСР це, практично, стосувалося греко-католицької церкви, яка була і залишалася каталізатором національного життя. Адже під час Другої Світової війни створена „греко-католицькою церквою духовна інфраструктура ..., залучила до національно-культурного життя найширші верстви українського населення” [12, с. 13–14]. В контексті

суспільно-політичних трансформацій це лише актуалізувало національний чинник в УРСР. Саме він стає центром дослідження, над яким вчений рефлексує так: „Галицька інтелігенція була плоть від плоті греко-католицька, являла собою, так би мовити, зворотну сторону УГКЦ. Це добре бачили наші поневолювачі, які всіма силами намагалися ще в зародку вбити наш національно-державницький код. Тому вони в першу чергу намагалися знищити те, що було духовною опорою українства й оплотою його національної самобутності, тобто греко-католицьку церкву” [12, с. 13].

Висвітлюючи у контексті вищесказаного думку про спроби ліквідації Українського Греко-Католицької Церкви ще до Львівського Собору 1946 р. дослідник пише, що з другою окупацією Галичини на її терени було імпортовано з Москви „модерне москвофільство у вигляді „світлого комуністичного завтра” і створено тут свою п'яту колону – КПЗУ. Замість православної ідеї „Третього Риму”, більшовицька Росія намагалася тепер насадити комуністичну ідею „Третього Інтернаціоналу”, що в політичному відношенні означало одне й те саме” [12, с. 16–17]. Теоретичний аналіз цьому давав і відомий російський філософ М. Бердяєв. Він вважав, що російський месіанізм ще не реалізований, а „російський народ не здійснив своєї месіанської ідеї про Москву, як про Третій Рим... Замість Третього Риму в Росії вдалося здійснити (втїлити) Третій Інтернаціонал... На Заході дуже погано розуміють, що Третій Інтернаціонал є не Інтернаціонал, а російська національна ідеологія. Це є трансформація російського месіанства” [2, с. 142].

Така ж думка лягла в основу рефлексій єпископа УГКЦ С. Мудрого, який у 1995 р написав фундаментальну працю „Нарис історії церкви в Україні”. Як і І. Паславський, він вважає, що приходом у 1939 р. на Західну Україну більшовиків, дії комуністичного уряду були не чим іншим, як розправою з українським націоналізмом „Галицького П'ємонт”. Для історика, це, власне, і є прояв радянської „коренізації”, який першочергово проходив через релігійну складову життя населення регіону [11, с. 349].

Національне питання в контексті радянської церковної політики вивчалось й іноземними вченими. Нідерландський історик і теолог В. Роод вважає причиною несприйняття радянським політичним середовищем національного характеру українського греко-католицизму відмінність культурних і релігійних традицій. Саме через неї протягом попередніх століть вибудовувалася ментальна прірва між православним і католицьким світом. А тому націокультурний чинник, який впливав з харизми греко-католицької церкви „традиційно” відділяв її від РПЦ [4, с. 95 – 96].

Окремі історики вважають, що під час нестабільної ситуації у Другій світовій війні радянське керівництво дещо заморозило реалізацію плану по забороні УГКЦ в державі і це при тому, що у воєнних умовах вона відкрито стояла на боці українських збройних формувань. На думку проф. Б. Мількова це була подвійна гра політикуму [10, с. 6]. Однак логіку він радше бачить у тому, що в часі війни вступати з Церквою у гостру конфронтацію було небезпечно, навіть якщо це УГКЦ. Оскільки остання, на думку П. Яроцького, витворивши власний метод державно-церковних відносин, так чи

інакше, греко-католицька церква змушувала рахуватися з нею [19, с. 19]. Тут вчений і спостерігає „напружену стабілізацію” церковної політики в СРСР, у тому числі й до греко-католицької церкви. Адже різкий наступ проти неї міг викликати не лише внутрішній спротив серед українців „для яких після Берестейської унії греко-католицизм став традиційною, а згодом національно Українською Церквою” [19, с. 22], але й міжнародний резонанс, яким могла скористатися та ж сама Німеччина.

На основі відкритого доступу до архівних сховищ та документації, в Україні почало дедалі більше актуалізуватися питання впливу ідеологічної складової на витворення моделі церковної політики у Радянському Союзі, а також методів її апробації. На цій площині вітчизняної історичної науки з'являється аналітична публікація представника української еміграції в Канаді, проф. Едмонтського у-ту Івана-Павла Химки. На основі аналізу органічного розвитку двох церков – Української Церкви загалом і Російської Православної, вчений репрезентує думку про два кардинально відмінних шляхи їхнього ментального та культурно розвитку. Для нього харизма Російської Церкви була „чітко окресленою і традиційною для державного панування над духовною сферою” [18, с. 29]. А тому спроба ліквідації національно зорієнтованої церкви у 1930–1940-х рр., якою була УГКЦ, стало цілком закономірним явищем. Це, на думку вченого, відзначалося не лише локальними змінами релігійної політики, але й „докорінною перебудовою всіх колишніх політичних, соціальних та економічних взаємин, а також масовим розповсюдженням перекручень та систематичними спробами змінити світогляд жителів радянської держави” [18, с. 29]. Йшлося, насамперед, про перший крок боротьби з національною Церквою і зокрема з УГКЦ, а саме з трансформацію суспільства і формування у ньому нових цінностей і переконань. Для цього великою перепоною стала тверда позиція греко-католицьких єпископів і духовенства, проти якого планувалося розпочати репресії.

У 1997 р. історики О. Реєнт та О. Лисенко безпосередньо присвячують увагу суспільно-церковній концепції митрополита А. Шептицького. Їхнє бачення особи митрополита полягає у детальній характеристиці його діяльності в контексті політичних реалій 1940-х рр. У цьому ключі вчені розглядають суть несприйняття його, а відповідно і цілої УГКЦ, радянською партійною номенклатурою. Власне, на їхню думку, влада і охрестила Главу церкви терміном „християнський націоналіст”, а його погляди віднесла до „ідеологічно-прокрустового ложа” [15, с. 95]. Проте вчені не заперечують факту тісної співпраці частини греко-католицького духовенства з німецькими окупаційними інститутами у 1941 р., зокрема в політичній сфері [15, с. 96–98]. О. Лисенко загалом пише про конструктивні відносини греко-католицького духовенства з німецькою адміністрацією [7, с. 77]. Та при цьому і він, і О. Реєнт категорично заперечують поширену в радянській історіографії думку про домовленість щодо форм боротьби за українську державність між греко-католицьким духовенством, політичною платформою ОУН та німецьким окупаційним режимом [15, с. 99 – 100, 104].

Про використання радянською політичною елітою різних механізмів компрометації Української греко-католицької церкви пише у своїй дисертації А. Васьків [3]. Так, автор зосереджує увагу на подіях 1939 р. в житті Східної Галичини, які кардинально вплинули на національно-культурне і релігійне життя краю. Вчений вважає, що нова хвиля політичного тиску проти українських греко-католиків розпочалася у другій половині 1930-х рр. і суть її зводилася до „національної асиміляції краю” [3, с. 13]. За словами дослідника, вона зокрема полягала „у проведенні кампанії по забороні використовувати церквою українську мову у веденні метричальної документації” [3, с. 13]. Тобто у поступовому дискредитуванні домінуючої релігійної конфесії в регіоні.

А. Васильєв також пише про спроби уряду СРСР через Апостольську Столицю „присмирити” національні тяготіння УГКЦ. Більше того, він це називає спробами безпосередньо ватиканського середовища „нейтралізувати національний характер УГКЦ, посилення в ньому космополітичних мотивів” [3, с. 13–14]. Така мотивація єпископату Римо-католицької церкви була викликана у небажанні загострювати відносини з комуністичним урядом СРСР, хоч водночас відносини Ватикану з греко-католицькою церквою лежали у площині необхідності останньої боротися з комунізмом, „протистояти секулярним, атеїстичним тенденціям” [14, с. 14].

На загострення відносин УГКЦ з СРСР впливала також активізація національного руху на західноукраїнських землях. Зокрема С. Сворака пов’язує з цим залучення, проводом ОУН-УПА, греко-католицького духовенства і монашества до співпраці. Але цими словами він заперечує й сам собі, оскільки вважає, що й природа УГКЦ не могла не проявитися у суспільно-політичних умовах, які існували [16, с. 127 – 128].

Сучасні історичні дослідження дозволяють говорити і про значно відвертіший зв’язок частини греко-католицьких священників з УОН. Більше того, йдеться про спроби покази офіційну приналежність духовенства до націоналістичного табору. Зокрема це намагається зробити С. Гуркіна. Досліджуючи роботу священників у воєнний період вона зазначає, що значна частина духовенства надавала повну підтримку членам ОУН, включно з розміщенням у своїх оселях друкарень та

місць постійної дислокації. Так, священників Володимира Сеньківського з Івано-Франківської єпархії, та Олександра Буця з Львівської історик вважає своєрідними інтелектуалами націоналістичного руху в Західній Україні [6, с. 273–274].

У сучасній вітчизняній історіографії про питанням причетності національного чинника до ліквідацію УГКЦ йдеться у колективній монографії І. Андрухів, О. Лисенка, І. Пилипіва. На їхню думку, радикалізація державної політики щодо УГКЦ „була зумовлена як внутрішньою, так, особливо, зовнішньою політикою радянського уряду, оскільки існування двох автономних церков в атеїстичній державі, а, особливо УГКЦ, як захисниці національно-державницьких інтересів, було для радянської системи недоречним явищем” [17, с. 219]. Проте для І. Андрухів „приборкання” греко-католицької церкви дорівнює усуненню з політичної арени національного руху спротиву. Іншими словами „втрачає суть ідея боротьби за державну незалежність України” [1, с. 9]. Власне такою і була кінцева мета керівництва держави і республіки, яка досягла своєї реалізації 8 – 10 березня 1946 р. Львові.

Висновки. Таким чином, у статті представлено поетапний аналіз вивчення впливу українського національного чинника на ліквідацію Української греко-католицької церкви у 1946 р. Аналізуючи поетапно розвиток досліджень, показано актуальність цієї проблеми як у середовищі української наукової еміграції так і серед сучасних вітчизняних та зарубіжних істориків. Маємо нагоду спостерігати певну тенденційність у навмисному нав’язуванні спотвореного розуміння поняття „націоналізм” тій церкві, духовенство якої брало безпосередню участь у формуванні вітчизняної національної парадигми. На різних етапах розвитку історичної науки у другій половині ХХ ст. проблему ліквідації УГКЦ намагалися розглядати у світлі радянської так-званої церковної реформи. Однак, у статті представлено дещо іншу позицію, автори якої переконані, що саме національна харизма цієї конфесії стала домінуючим звинуваченням влади проти неї. Безумовно, остаточну крапку на вивченні даного питання ставити ще за рано. Проте, на думку автора статті, актуалізація цієї теми дозволяє ламати сфабриковані у минулому стереотипи і об’єктивізувати історичну дійсність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрухів І. Галицька голгофа: ліквідація УГКЦ на Станіславщині в 1945 – 1961 рр. / І. Андрухів. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1997. – 84 с.
2. Бердяев Н.А. История и смысл русского коммунизма / Н.А. Бердяев. – М.: Наука, 1990. – 224 с.
3. Васьків А.Ю. Греко-Католицька Церква в духовному житті українців Східної Галичини (1919 – 1939 рр.) / А.Ю. Васьків // Автореферат дис. ... канд. іст. наук. – К., 1997. – 25 с.
4. Вим Р. Рим и Москва: Отношения между Святым Престолом и Россией (Советским Союзом в период от Октябрьской революции 1917 г. до 1 декабря 1989 г.) / Вим Роод. – Львів: Свічадо, 1995. – 279 с.
5. Гриньох І. Знищення Української Католицької Церкви російсько-більшовицьким режимом / І. Гриньох. – Мюнхен: б.в., 1970. – 55 с.
6. Гуркіна С. Дві долі: греко-католицьке духовенство і радянська влада / С. Гуркіна // Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. – 2008. – Вип. 11-12. – С. 265 – 282.
7. Лисенко О.Є. До питання про становище церкви в Україні у період другої світової війни / О.Є. Лисенко // УІЖ. – 1995. – Вип. 3. – С. 73 – 81.
8. Марисюк М. Католицька Церква добродійка людства / Маркіян Марисюк. – США: Вид-во ОО. Василян, 1954. – 61 с.
9. Мартирологія українських церков. У 4-х т. / Упоряд. О. Зінкевич, О. Воронин. – Торонто-Балтимор: Смолоскип, 1987. – 1207 с.
10. Мільков Б.О. Церква і Україна (деякі актуальні питання) / Б.О. Мільков. – Чернівці: б.в., 1996. – 30 с.
11. Мудрий С. Нарис історії церкви в Україні / Софрон Мудрий. – Рим-Львів: Вид-во ОО. Василян, 1995. – 404 с.
12. Паславський І. Між Сходом і Заходом. Нарис з культурно-політичної історії української церкви. – Львів: „Стрім”, 1994. – 142 с.
13. Пекар А. Нариси історії Церкви на Закарпатті. У 2 т. / Атанасій Пекар. – Рим-Львів: Місіонер, 1997. – Т. 1. – 232 с.
14. Рахманний Р. Самовизначення християнської України / Р. Рахманний. – Торонто: Новий шлях, 1977. – 63 с.

15. Реєнт О.П., Лисенко О.П. Українська національна ідея і християнство / О.П. Реєнт, О.П. Лисенко. – К.: Богдан, 1997. – 128 с.
16. Сворак С. Освітня діяльність греко-католицької церкви в Галичині 1941 – 1946 рр. / Степан Сворак / Спадщина митрополита Андрея Шептицького в національному й духовному відродженні України / Ред. В. Кононенко. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 158 с.
17. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект. Наукова монографія / І. Андрухів, О. Лесенко, І. Пилипів. – Надвірна: ЗАТ „Надвірнянська друкарня”, 2010. – 500 с.
18. Химка І.П. Церква і держава в Україні: історична спадщина / Іван-Павло Химка // Свобода віровизнання. Церква і держава в Україні // Матеріали міжн. наук. конф. – К.: Право, 1996. – С. 28 – 35.
19. Яроцький П. Об'єднана єдиною долею українського народу (українське православ'я і греко-католицизм) / П. Яроцький / Свобода віровизнання. Церква і держава в Україні // Матеріали міжн. наук. конф. – К.: Право, 1996. – С. 19 – 24.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Andrukhiv I. Galician Calvary elimination Stanislav UGCC in 1945 - 1961 / I. Andrukhiv. - Ivano-Frankivsk: New Dawn, 1997. - 84 p.
2. Berdyaev N.A. History and Meaning of Russian communism / N.A. Berdyaev. - M.: Nauka, 1990. - 224 p.
3. Vaskiv A.Yu. Greek Catholic Church in the spiritual life of Ukrainian Eastern Galicia (1919 - 1939 years.) / A. Vaskiv // Abstract Thesis. ... Candidate. East. Science. - K., 1997. - 25 p.
4. Wim R. Rome and Moscow: Relations between the Holy See and Russia (the Soviet Union in the period from the October Revolution of 1917 until December 1, 1989) / Wim Roode. - Lviv: Svichado, 1995. - 279 p.
5. Hrynoh I. Destruction of the Ukrainian Catholic Church, n-Bolshevik regime / I. Hrynoh. - Munich, BV, 1970. - 55 p.
6. Hurkina S. Two Fates: Greek Catholic clergy and the Soviet government / S. Hurkina // East-West: Historical and Cultural Collection. - 2008 - Vol. 11-12. - S. 265 - 282.
7. Lysenko O. On the situation of the Church in Ukraine during World War II / O. Lysenko // UIZH. - 1995 - Vol. 3. - P. 73-81.
8. Marysyuk M. Catholic Church lady human / Markiiian Marysyuk. - USA: Pub. OO. Vasylyuan, 1954. - 61 p.
9. Martyrdom of Ukrainian churches. In 4 t. / Compilation. A. Zinkevych, A. Voronin. - Toronto, Baltimore, Torch, 1987. - 1207 p.
10. Mil'kov B.O. Church and Ukraine (some issues) / B.O. Mil'kov. - Chernivtsi, BV, 1996. - 30 p.
11. Mudryy S. Outline of the history of the church in Ukraine / Sophron Wise. - Rome Lviv: Pub. OO. Vasylyuan, 1995. – 404 p.
12. Paslavskiy I. Between East and West. Essay on the cultural and political history of the Ukrainian Church. - Lvov: "Stream", 1994. - 142 p.
13. Pekar A. Essays on the History of the Church in Transcarpathia. In 2 t. / Athanasij Pekar. - Rome-Lviv: Missionary, 1997. - Vol 1 - 232 p.
14. Rakhmanny R. Christian Self Ukraine / R. Rakhmanny. - Toronto: New Way, 1977. - 63 p.
15. Reient O.P., Lysenko O.P. Ukrainian national idea and Christianity / O.P. Reient, O.P. Lysenko. - K.: Bogdan, 1997. - 128 p.
16. Svorak S. Educational activities Greek Catholic Church in Galicia 1941 - 1946 / Stephen Svorak / Legacy Metropolitan Andrey Sheptytsky national and spiritual revival of Ukraine / ed. V. Kononenko. - Ivano-Frankivsk: Play, 2000. - 158 p.
17. Stanislav (Ivano-Frankivsk) Diocese UGCC in the light of the century: historical and religious aspect. Scientific monograph / I. Andrukhiv, O. Lesenko, I. Pylypiv. – Nadvirna: "Nadvirnianska printing house", 2010. – 500 p.
18. Hymka I.P. Church and State in Ukraine: historical heritage / I.P. Hymka // Freedom of religion. Church and State in Ukraine // Proceedings of Int. Science. Conf. - K.: Right, 1996. - P. 28 - 35.
19. Yarotskiy P. united by a common destiny Ukrainian people (Ukrainian Orthodox and Greek Catholic) / P. Yarotskiy / Freedom of religion. Church and State in Ukraine // Proceedings of Int. Science. Conf. - K.: Right, 1996. - 19 - 24.

Pshenychnyy T.Yu.

Historical thought about the Elimination of Ukrainian Greek Catholic Church in the context of solving the national question in the western regions of the USSR

Abstract. The article presents scientific analysis of works whose authors consider the national character of Ukrainian Greek Catholic primary reason it was banned in the Soviet Union. Describing the development of historical research on this subject, shows the relevance of issues as among Ukrainian scientific emigration, and among modern domestic and foreign historians. In the light of the various views on the problem, have the opportunity to observe a bias imposed deliberately distorted understanding of the concept of "nationalism" one church, clergy, which were directly involved in the formation of national national paradigm. Based on the research of various kinds, by the development of historical science in the second half of the XX century, convinced that often the problem of liquidation of the UGCC tried considered in light of the so-called Soviet church reform. However, the paper presents a slightly different position, which the authors are convinced that national charisma of this denomination was the primary power charges against her.

Keyword: UGCC, UGCC liquidation, national factor, the Soviet Union, historiography

Пшеничний Т.Ю.

Историческая мысль о ликвидации Украинской греко-католической церкви в контексте решения национального вопроса в западных областях УССР

Аннотация. В статье представлен научный анализ работ, авторы которых считают национальный характер Украинского греко-католицизма основной причиной его запрета в Советском Союзе. Характеризуя развитие исторических исследований по этой тематике, показана актуальность проблемы, как в среде украинской научной эмиграции, так и среди современных отечественных и зарубежных историков. Сквозь призму различных взглядов на проблему, имеем возможность наблюдать определенную тенденциозность в умышленном навязывании искаженного понимания понятия "национализм" той церкви, духовенство которой принимало непосредственное участие в формировании отечественной национальной парадигмы. На основании разного рода исследований, вызванных развитием исторической науки во второй половине XX в., убеждаемся в том, что часто проблему ликвидации УГКЦ пытались рассматривать в свете советской так-называемой церковной реформы. Однако, в статье представлено несколько иную позицию, авторы которой убеждены, что именно национальная харизма этой конфессии стала первоочередной в обвинении ее властью.

Ключевые слова: УГКЦ, ликвидация УГКЦ, национальный фактор, Советский Союз, историография